

ВНУКОВА О. М., БЕРДИЧЕВСЬКА Ю. А., ЮРКО Х. Ю.
Київський національний університет технологій та дизайну

РОЛЬ СТИЛЮ «FAMILY LOOK» У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ НА ОСНОВІ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ

Мета: обґрунтування ролі стилю «family look» у сімейному вихованні особистості дитини на основі традиційних сімейних цінностей.

Методика: застосовано комплексний підхід, анкетування батьків, бесіди з вихователями, батьками, дітьми, методи аналізу та синтезу отриманих даних.

Результати: проаналізовано особливості стилю «family look». Проведено анкетне опитування батьків з метою визначення цілей та пріоритетів у виборі одягу у стилі «family look». Визначено психолого-педагогічні умови формування сімейних цінностей у структурі особистості дитини завдяки стилю «family look».

Наукова новизна: визначено можливості стилю «family look» у розвитку особистості дитини.

Практична значущість: на основі творчого джерела розроблено авторські моделі жіночого, чоловічого та дитячого одягу у стилі «family look». Результати дослідження можуть бути використані у сімейному вихованні, а також у вітчизняній фешн-індустрії для формування асортименту виробів легкої промисловості у стилі «family look».

Ключові слова: мода, стиль «family look», розвиток особистості дитини, сімейні цінності, сімейне виховання.

THE ROLE OF FAMILY LOOK STYLE IN THE DEVELOPMENT OF THE CHILD'S PERSONALITY BASED ON FAMILY VALUES

VNUKOVA O. N., BERDICHEVSKA Y. A., YURKO K. Y.
Kyiv National University of Technologies and Design

Annotation

Purpose: to substantiate the role of family look in family upbringing of a child's personality based on traditional values.

Methodology: an integrated approach was applied, questioning of parents, conversations with teachers, parents, children, methods of analysis and synthesis obtained. Style "family look" implies the presence of a unifying element in the image of the whole family. Family look emphasizes belonging to one family. Self-expression by family look is manifested through identical colors, similar patterns and common motifs in family members' prints. Options for "family look" are: 1) the same clothing in style, material; 2) a single style; 3) identical accessories; 4) a single color scale; 5) clothing for pets, dolls ect; 6) identical prints. Family look clothing can be not only for the holidays, but also for everyday look.

The original style of "family look" stands out because it is a whole philosophy, where family, children and love are declared as the most important values.

Results of the research: features of the "family look" style were analyzed. A parental survey was conducted to identify goals and priorities for choosing a family look clothing. Modern parents and teachers of preschool education have been found to be familiar with family look, which is a testament to the great popularity of style. Most surveyed identified this style as the same clothing for parents and children. Only a small proportion of those surveyed indicated that there were other signs of style, such as the same accessories. Psychological and pedagogical conditions of formation of family values in the structure of the personality of the child due to the "family look" style have been determined.

Scientific novelty: the possibilities of "family look" style in the development of a child's personality have been identified.

Practical importance: based on a creative source, author's models of women's, men's and children's clothes in the style of "family look" were created. The results of the study can be used by workers of the fashion-industry in the formation of the range of products of light industry, and also by parents in the family upbringing of children.

Keywords: fashion, family look style, child personality development, family values, family education.

Вступ. Останнім часом серед наукових досліджень особливе місце займає аналіз різних аспектів функціонування моди, яка перетворилася на особливий феномен, спроможний активно впливати на культуру і повсякденне життя кожного. Проблемами моди цікавляться філософи, історики, етнографи, психологи, соціологи, педагоги. Як соціальне явище досліджували моду Р. Барт, Г. Блумер, П. Бурдьє, Т. Веблен, Г. Зіммель, О. Гурова, Ю. Легенький, О. Скалацька, Л. Ткаченко та ін. Мода – сфера, яка постійно задовольняє потребу людини у новому та незвичному. Одяг є одним із важливих способів доказу приналежності людини до певної соціальної групи, а також відіграє важливу роль у самовираженні особистості. У наукових працях з педагогіки і психології наголошується на тому, що сім'я – найважливіший інститут розвитку і соціалізації особистості. В сім'ї дитина народжується, формуються основи її характеру, ставлення до праці, моральних цінностей. Батьки є носіями суспільних норм, традицій, які закріплюються в життєвому досвіді дітей, у тому числі – соціальної взаємодії. Але на сучасному етапі з психолого-педагогічної точки зору недостатня увага приділена впливу моди на формування особистості дитини на основі сімейних цінностей. Сімейні цінності у центрі уваги дослідників Т. Афанасьєва, А. Волкова, І. Кона, В. Лісовського, А. Шмельова та ін. До цінностей сім'ї відносять: відповідальне батьківство, сукупність традицій, правил і норм поведінки членів сім'ї, прийняті в сім'ї моральні і естетичні норми, сімейний устрій, сучасні форми життєдіяльності сім'ї. Українці за довгі роки сформувавши такі сімейні цінності: подружня вірність, піклування про дітей і батьків, пошана до предків, взаємна любов і повага між батьками, злагода та довіра між членами родини, відповідальність кожного за інших членів сім'ї, здоровий спосіб життя, дотримання звичаїв, збереження традицій, гостинність тощо [6, с. 150].

Постановка завдання: дослідження особливостей стилю «family look» та його можливостей у розвитку особистості дитини на основі традиційних цінностей у сімейному вихованні на сучасному етапі, а також виявлення ставлення до «family look» та його використання через бесіди та анкетування дітей, батьків та вихователів дошкільних закладів освіти міста Києва.

Результати дослідження. Мода – явище соціальне, вивчаючи яке можна дати оцінку ціннісним орієнтирам як певного соціуму, так і особистості. Найважливіші культурно-історичні події знаходять своє вираження

в появі різноманітних модних зразків. У словнику мода трактується як сукупність звичок і смаків, пануючих в певному суспільному середовищі в певний час; як зразки предметів одягу, що відповідають певним смакам; як манера поведінки, звичай [7, с. 348]. Сучасні соціологічні теорії моди поступово відходять від класового пояснення феномену (в теоріях Т. Веблена і Г. Зіммеля) до вивчення моди як індустрії та її агентів. Така мода уже ніяк не пов'язана з прагненням демонстрації матеріального становища чи бажанням диференціації та наслідування, вона має швидше селективний характер – «визначення моди відбувається насправді через інтенсивний процес відбору» [2, с. 132] і сам процес формування моди через колективний відбір є спробою вибрати із конкуруючих стилей та зразків ті, які підходять актуальним смакам. А зміна модних тенденцій, в свою чергу, пов'язується з пошуком нових зразків, які будуть відповідати поки ще не виявленим та не сформованим смакам – йдучи за траєкторією, що співзвучна ритму сучасного життя [4, с. 183]. Тому психологи вивчають закономірності поведінки і діяльності людей в умовах актуальної моди, досліджують психологічні механізми створення людиною нового у сфері фешн-індустрії. Психології моди в останні роки пв'язано ряд наукових публікацій та навчальні посібники, наприклад, авторів Е. А. Аброзе («Психологія моди: культурологічний огляд», 2016 р.), М. І. Кілошенко («Психологія моди», 2014 р.).

Сучасні українські дослідники присвячують вивченню модних тенденцій та визначенню стилю одягу чимало праць (О. Колосніченко, І. Косяк, А. Малинська, Т. Ніколаєва, К. Пашкевич, М. Смирнова, І. Сохатюк та ін.). Стиль – це характерний вид, різновидність чогось, що виражається в якихось особливих ознаках, властивостях художнього оформлення [7, с. 757]. На стиль в одязі впливають вік, стать, професія, соціальний статус, особистий смак людини, національність, релігійна приналежність, спосіб життя, індивідуальні особливості тощо. Стиль в одязі є одним з основних елементів загального іміджу людини. Акцентами в одязі можуть бути будь-які деталі одягу, взуття, фурнітура тощо. Відшукати, створити власний стиль – завдання не просте. Формується він протягом досить тривалого часу [5, с. 18-19]. Основними стилями в одязі є класичний, романтичний, спортивний, фольклорний. Також існує таке явище, як змішення стилів, що називається «еклектика» [1]. Усі інші стилі є похідними від базових і створюють велике стильове розмаїття. У перекладі з англійської «family look» – це сімейний

образ. Його розуміють як загальний стиль або підкреслення об'єднуючого елемента в образі всієї родини. Через «family look» підкреслюється приналежність до однієї сім'ї. Стиль «family look» зародився у Сполучених Штатах Америки в першій половині 20 ст. за часів Великої депресії, коли спостерігався демографічний спад і активно пропагувався культ сім'ї, який передбачав відродити бажання створювати сім'ю та виховувати дітей. У результаті настав період «бейбі-буму» та збільшення кількості компаній, що працювали у сфері послуг та товарів для дітей. В історії моди прийнято вважати, що популяризувала «family look» Мадонна, яка на особистому прикладі прооявила свою любов до дочки Лурдес, замовивши своїм модельєрам копії власного одягу в зменшеному форматі, чим знайшла схвалення серед мільйонів людей. Наступними еталонами «family look» стали свого часу Анжеліна Джолі і Бред Пітт, подружжя Бекхемів, Гвен Стефані і Дженіфер Лопес. Але сама ідея не була новою. І раніше багато батьків близнят, двійні одягали дітей в однаковий одяг, купували однакові іграшки, шкільні речі, щоб уникнути заздрощів, образ і сварок.

Останні десятиліття «family look» набув широкого розповсюдження завдяки соціальним мережам та мобільним додаткам. Одягнутися в стилі «family look» найперше наважувалися впевнені в собі сім'ї, які могли заявити про прояви прихильності між собою. «Family look» – це стиль, який виник спочатку серед населення, а вже потім зацікавив дизайнерів, з'явився на подіумах і в журналах мод, ставши модним трендом. Колекції парного одягу створювали такі бренди, як Chanel, Cavalli, Lanvin та ін. На сучасному етапі серед українських брендів, які представляють одяг у стилі «family look», можна виділити такі: «Must Have», «Vovk», «Andre Tan», «Like My Mom», «Vilenna» та інші.

«Family look» сприймається як милий та ніжний «сімейний» стиль, хоча межі його досить розмиті.

Самовираження у прихильників стилю «family look» проявляється через ідентичні кольору, схожі моделі, загальні мотиви в принтах одягу. «Family look» передбачає для членів сім'ї точне копіювання найдрібніших елементів одягу, кольору або всього образу. Такий формат є найулюбленішим для сімейних фотосесій. Застосовується він для фото мами і дочки, тата і сина, інших сімейних комбінацій, а також для закоханих. Завдяки стилю «family look» дитина може виглядати маленькою копією мами чи тата, а батьки – проекцією дитини, що допомагає уявити, якою буде дитина, коли виросте. Треба зазначити, що

у стилі «family look» не обов'язково для дитини фасон має копіювати одяг дорослого. Дитяче вбрання може бути більш вільним і зручним, наприклад, трапецієподібні сукні, туніки і сарафани для дівчинки. Для створення єдиного образу може бути цілком достатньо однакових тканин і оздоблення. Не тільки дитячі сукні копіюють дорослі, але і навпаки: матері з задоволенням вбираються в спідниця-пачки і пишні сукні «дитячих» відтінків. Проте стилем «family look» передбачено не лише копіювання. Вміло підібрані елементи гардеробу для всієї родини і витримані в єдиній колірній гамі, або з повторюваним принтом, або просто в єдиному стилі – класичному, романтичному, спортивному – здатні виділити сім'ю в натовпі. Тобто, може бути однаковий одяг і різної кольорової гамі, або єдиний колір в поєднанні з довільними фасонами. Це стосується і аксесуарів – намиста, сумочок, шарфів тощо. На перший погляд це може бути непомітно, але на підсвідомому рівні буде відчуватися єдність сім'ї. Тобто, основна ідея стилю – об'єднуючий елемент. Однією із тенденцій «family look» є прояв демонстративної любові до своїх домашніх вихованців. Створюються моделі для улюблених собачок або кішечок і їх господинь. Улюблені ляльки дітей, які на сучасному етапі стали майже роботами і можуть виконувати різні дії, також є у фокусі уваги прихильників стилю «family look», і для них може бути пошите таке ж вбрання, як і у дитини.

Таким чином, варіантами «family look» є: 1) однаковий одяг щодо стилю, матеріалу, фасону; 2) єдиний стиль; 3) однакові аксесуари; 4) єдина кольорова гама; 5) одяг і для домашніх тварин, і для ляльок; 6) однакові принти. Одяг у стилі «family look» може бути як для свят, так і для повсякдення. Наприклад, однакові піжами або домашні халати здатні наповнити будні радісними елементами, а фото з новорічних свят в подібному одязі можуть стати чудовою сімейною листівкою. Нами на основі творчого джерела, яке є визначальним чинником зародження колекції [3], і яким ми визначили поняття «сім'я», розроблено авторські моделі жіночого, чоловічого та дитячого одягу у стилі «family look» (Рис. 1, 2, 3 – фото сім'ї автора Бердичевської Ю. А. в авторських моделях; Рис. 4, 5 – фото сім'ї Баштових у футболках із принтом у виконанні Ю. Бердичевської та сім'ї Думнич у одязі, виготовленому Ю. Бердичевською). Одяг «family look» вдома допомагає об'єднати сім'ю на психологічному рівні. Навіть така деталь, як однакові різнокольорові носки, може сприяти емоційній єдності, однакові шапки здатні перетворити повсякденне вбрання в

Рис. 1, 2, 3 - фото сім'ї автора Бердичевської Ю. А. в авторських моделях

єдиний сімейний стиль. Звичка хоча б час від часу одягатися в одяг «family look» може стати традицією, завдяки чому сім'я зміцнюється.

Оригінальний стиль «family look» – це ціла філософія, де сім'я, діти і любов заявлені як найголовніші цінності. Завдяки «family look» кожен член сім'ї одержує наочне підтвердження приналежності до соціальної групи. Крім єдиного стилю в одязі, членів такої сім'ї об'єднують гордість за своїх близьких. Для дорослого – це прояв сімейної єдності, а для дитини – полегшення адаптації до зовнішнього світу через яскравий вияв у стилі «family look»

батьківської любові. Плаття «як у мами» чи костюм «як у тата» підвищує самооцінку дитини, дає можливість почуватися модною. У межах дослідження, проведеного київськими вченими, були зроблені висновки про те, що більшість батьків при покупці дитячого одягу звертають увагу не на вартість виробу та бренд, а на якість його виготовлення та комфортність, також ретельно слідкують за сировинним складом тканини, з якої виготовлено виріб. Половина з опитаних вважає, що дитина, яка вдягнена як маленький дорослий, виглядає досить стильно та сучасно на відміну від звичайних «дитячих»

Рис. 4, 5 – фото сім'ї Баштових у футболках із принтом у виконанні Ю. Бердичевської та сім'ї Думнич у одязі, виготовленому Ю. Бердичевською

образів [8]. Однакове вбрання створює психологічну спорідненість, дає можливість продемонструвати оточуючим унікальність себе та своєї сім'ї. Особливо це важливо для дітей. Погоджуємося з думкою про те, що для дизайнера дитячого одягу одним із важливих завдань є пошук такого творчого джерела, у якому закладений позитивний та зрозумілий для дітей певної вікової групи емоційний меседж [3, с. 36].

Як відомо, емоційна сфера людини активно формується у дитинстві. А це означає, що почуття краси і стилю можна формувати навіть у дошкільному віці. І для

цього найбільш дієвим буде приклад для наслідування. Як тільки дитина починає усвідомлювати себе як особистість, їй стає не байдуже, у що вона одягнена, вона самостійно може обирати одяг "як у мами чи тата". Якщо

Рис. 6. Результати опитування батьків щодо використання одягу у стилі «family look».

дитина хоче бути схожою на батьків, то це – показник їх авторитету. Дитині 3-6 років складно пояснити, що таке фасон і правильне поєднання кольорів, але уже у цьому віці у дитини треба формувати смак та виховувати в ній синівські почуття. У дошкільному віці відбувається активне становлення психіки. Дитина сприймає все нове, відкриває світ, вчиться бути самостійною.

Нами було проведено дослідження у дошкільних закладах освіти № 301 та № 444 Деснянського району м. Києва. Ми спілкувалися з дітьми, батьками, вихователями дітей 3-6 років щодо використання стилю «family look» та ставлення до нього, також проводили анкетування (у ньому взяли участь 50 батьків, переважно мам), розробивши анкету. У результаті дослідження ми виявили, що сучасні батьки та педагоги дошкільних закладів освіти обізнані із «family look», що свідчить про велику популярність стилю. Дізналися про нього із соціальних мереж, друзів та знайомих. Більшість сприймає цей стиль, як однаковий одяг для батьків і дітей. Лише незначна частина опитаних вказала, що є інші ознаки стилю, наприклад, однакові аксесуари. Одяг у стилі «family look» мають 50 % опитаних. 10 % батьків, які взяли участь в анкетуванні, вважають, що «family look» потрібен тільки для спільних фотосесій. А інші підтвердили, що одяг у стилі «family look» використовують чи могли б використовувати у різних ситуаціях: повсякденно, для відвідування лялькового театру, кінотеатру, у свята, коли приходять гості тощо. Майже всі опитані зазначили, що діти із задоволенням одягають одяг такий, як у мами чи тата, та бажають мати такий одяг. Ті батьки, які використовують стиль «family

look», зазвичай завчасно придумували образ, щоб він подобався усім членам сім'ї.

Усі батьки відмітили, що дитина радіє, коли сім'я разом і одягнена в однаковий одяг, і, що це дитині додає впевненості у собі. Однак тільки третина батьків радиться з дитиною щодо купівлі чи пошиття їй нового одягу, а беруть із собою дитину для придбання їй нового одягу половина батьків, і то тоді, коли ні з ким дитину залишити або є необхідність на неї приміряти обновку. Навіть, якщо покупки здійснюються через Інтернет-магазини, батьки не спішать долучати дитину до цього. На нашу думку, у виборі одягу для дитини важливо дати їй можливість і вибору, і спостереження за батьками для формування власного смаку. Комплекси неповноцінності легко виробити неправильно підібраним одягом. І навпаки, модний одяг, що обрала сама дитина, сприятиме становленню особистості, думку якої поцінують, яка зможе себе відстояти. Найкращі якості дитини будуть проявлятися тоді, коли вона матиме впевненість у собі. Батьки спілкуючись із дітьми виконують дві основні функції: передача соціального досвіду, норм і правил суспільного життя, знань про оточуючий світ та організація навчання і виховання дітей. Стан комфорту, безпеки і захищеності, позитивного світосприйняття й інтересу – це те, без чого неможлива ефективна освітня діяльність [10, с. 375]. Дані наукових досліджень, зокрема проведених анкетних опитувань, наведено в рис. 6.

У бесідах із дітьми ми вияснили, що дівчатка найбільше люблять плаття, як у казкових принцес, особливо рожеві. Хлопчики теж віддають перевагу яскравим кольорам та моделям, що асоціюються із героями із мультфільмів. Більшість дітей, з якими ми спілкувалися, люблять одягатися в однаковий одяг з мамою чи татом. Жваво про це розповідали. Але на запитання: «Чи стало традицією у Вашій сім'ї одягатися у стилі «family look»», – майже ніхто із батьків в анкеті ствердно не відповів. Натомість всі погодились із думкою, що «family look» об'єднує сім'ю. Також через цей стиль у дитини виробляється чітке розуміння певних понять, зокрема своєї статі, становлення відповідної Я-концепції: я – хлопчик, як тато, мужній, рицар, герой; Я – дівчинка, як мама, добра, лагідна, турботлива. За допомогою стилю «family look» у дитини формуються відповідна рольова поведінка та позитивні риси характеру. Отже, психолого-педагогічними умовами формування сімейних цінностей у структурі особистості дитини завдяки стилю «family look» є: прояв піклування про дитину, взаємоповага та злагода між батьками та дитиною, дотримання

традицій, формування у дитини самостійності, впевненості, естетичного смаку, привчання до виконання відповідних соціальних ролей, наявність оптимізму у вихованні.

Висновок. В результаті аналізу особливостей стилю «family look» та проведеного опитування батьків з метою визначення цілей та пріоритетів у виборі одягу даного стилю нами визначено психолого-педагогічні умови формування сімейних цінностей у структурі особистості дитини завдяки «family look». «Family look» – це стиль, який позначає любов до сім'ї та вшанування сімейних цінностей. Завдяки однаковому чи подібному одягу сім'я

може виділитися серед оточуючих, одержати знаки підвищеної уваги. Сьогодні «family look» відіграє для сім'ї важливу об'єднуючу роль, а також слугує формуванню у дитини позитивного ставлення до сімейних цінностей, почуття захищеності, впевненості у собі, правильного розуміння соціальних ролей. На основі творчого джерела розроблено авторські моделі одягу у стилі «family look». Подальших досліджень потребують виявлення можливостей української самобутньої культури як джерела натхнення у створенні авторських моделей одягу у стилі «family look».

Список використаної літератури

1. Абрамова О. В. Композиція костюма : практикум: навч.-метод. посіб. 2-е вид. Кропивницький: ПП ЦОП «Авангард», 2017. 88 с.
2. Блумер Г. Мода: от классовой дифференциации к коллективному отбору. Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. – Серия: Социология. М., 2008. № 2. С. 127-149.
3. Вдосконалення форми та колориту сучасного дитячого одягу на основі європейської моди XIX-XXI століть / Мельник В. В. та ін. Легка промисловість. 2017. № 3. С. 36-40.
4. Ечевская О. Г., Янке Е. Д. Фэшн-блогеры: новые агенты в индустрии моды. Вестник Новосибирского гос. ун-та. Серия: Социально-экономические науки. 2014. Т. 14, вып. 2. С. 183-195.
5. Імідж як специфічна єдність виробника та споживача одягу. Легка промисловість. 2009. № 3. С. 18-19.
6. Михайленко О. Відродження сімейних цінностей як важливий напрям державної сімейної політики України. Державне управління та місцеве самоврядування. 2014. Вип. 2 (21). С. 147-157.
7. Ожегов С. И. Словарь русского языка. М.: Государственное изд-во иностранных и национальных словарей, 1961. 900 с.
8. Прогнозування асортименту сучасних колекцій дитячого одягу / Ісаєв О. А. та ін. Вісник КНУТД. 2017. № 4 (112). С. 182-192.
9. Розробка колекції одягу / Малинська А. М., Пашкевич К. Л., Смирнова М. Р., Колосніченко О. В. – К.: ПП НВЦ «Профі», 2018. 140 с.
10. Шкляр Н. А. Проблема первинної соціалізації дітей молодшого віку в сучасному науково-педагогічному просторі. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2015. Вип. 19 (2). С. 366-378.

References

1. Abramova O. V. Kompozitsiia kostiuma : praktykum: navch.-metod. posib. 2-e vyd. Kropyvnytskyi: PP TsOP «Avanhard», 2017. 88 s.
2. Blumer H. Moda: ot klassovoi dyfferentsyatsyy k kollektivnomu otboru. Sotsyalnye y humanytarne nauky. Otechestvennaia y zarubezhnaia lyteratura. – Seryia: Sotsyolohyia. M., 2008. № 2. S. 127-149.
3. Vdoskonalennia formy ta kolorytu suchasnoho dytiachoho odiahu na osnovi yevropeiskoi mody XIX-XXI stolit / Melnyk V. V. ta in. Lehka promyslovist. 2017. № 3. S. 36-40.
4. Echevskaia O. H., Yanke E. D. Fashn-blohery: novye ahenty v yndustryi mody. Vestnyk Novosybyrskoho hos. un-ta. Seryia: Sotsyalno-ekonomycheskye nauky. 2014. T. 14, vyp. 2. S. 183-195.
5. Imidzh yak spetsyfichna yednist vyrobnyka ta spozhyvacha odiahu. Lehka promyslovist. 2009. № 3. S. 18-19.
6. Mykhailenko O. Vidrozhennia simeinykh tsinnosteï yak vazhlyvyi napriam derzhavnoi simeinoï polityky Ukrainy. Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia. 2014. Vyp. 2 (21). S. 147-157.
7. Ozhehov S. Y. Slovar russkoho yazyka. M.: Hosudarstvennoe yzd-vo ynostrannikh y natsyonalnikh slovarei, 1961. 900 s.
8. Prohnozuvannia asortymentu suchasnykh kolektsii dytiachoho odiahu / Isaiev O. A. ta in. Visnyk KNUTD. 2017. № 4 (112). S. 182-192.
9. Rozrobka kolektsii odiahu / Malynska A. M., Pashkevych K. L., Smyrnova M. R., Kolosnichenko O. V. – K.: PP NVTs «Profi», 2018. 140 s.
10. Shklyar N. A. Problema pervynnoi sotsializatsii diteï molodshoho viku v suchasnomu naukovy-pedahohichnomu prostori. Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia diteï ta uchnivskoi molodi. 2015. Vyp. 19 (2). S. 366-378.